

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних відносин, політичних наук і
практичної філософії
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи
Каріна НЕМАШКАЛО

СОЦІОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань **всі**
Спеціальність **всі**
Освітній рівень **третій (освітньо-науковий) рівень**
Освітня програма **всі**

Статус дисципліни **вибіркова**
Мова викладання, навчання та оцінювання **українська**

Розробники:
к. соціол. н., доц.

Ірина ЖЕРЕБЯТНИКОВА

Завідувач кафедри
міжнародних відносин,
політичних наук і
практичної філософії

Олег КУЗЬ

Харків
2024

ВСТУП

Міжнародні відносини займали значне місце в житті держави, суспільства, окремої людини упродовж усього історичного розвитку. З міжнародною сферою пов'язане створення кордонів становлення політичних та соціальних інститутів, розвиток економіки, культури тощо. Сьогодні міжнародні відносини продовжують динамічно розвиватися та перебувають у процесі суттєвих трансформацій. Сучасна міжнародна система характеризується стабільним зростанням ролі соціальної складової та тенденціями до формування єдиної глобальної спільноти – глобального суспільства. В цих умовах соціологічний підхід до вивчення міжнародної проблематики набуває особливої актуальності, що створює сприятливе підґрунтя для подальшого розвитку соціології міжнародних відносин.

Знання з соціології міжнародних відносин допоможуть на професійному рівні оцінювати та аналізувати сучасні політичні події у світлі міжнародних відносин, а також орієнтуватися у світовому політичному процесі, геополітичних змінах у сучасній Україні, її місці у світовій спільноті та міжнародному просторі.

Метою навчальної дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» є формування системи знань та компетентностей щодо розуміння соціальних засад міжнародних відносин, визначення сучасного стану соціологічної інтерпретації міжнародної політики, аналіз соціального виміру основних форм міжнародної взаємодії, зокрема міжнародного співробітництва, міжнародного конфлікту, міжнародної безпеки в умовах глобальних викликів, вміння за допомогою соціологічних теорій та методів виявляти закономірності міжнародних подій та відносин.

У якості *завдань* опанування дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» постають:

- розгляд базових парадигм та наукових концепцій у дослідженні міжнародних відносин та світової політики у контексті соціологічного виміру;
- аналіз соціальних засад основних механізмів функціональної та структурної взаємодії акторів міжнародних відносин в міжнародному середовищі;
- дослідження соціальної природи, соціологічних характеристик і властивостей міжнародних відносин, визначення основних шляхів формування та видозмін міжнародних процесів;
- формування навичок соціологічного аналізу, раціонального та критичного оцінювання світових подій та світового розвитку крізь призму міжнародних відносин.

Об'єктом вивчення дисципліни «Соціологія міжнародних відносин» є суспільна складова міжнародних процесів, соціальні засади формування і розвитку міжнародної сфери, змін та еволюції міжнародних відносин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є соціальні аспекти взаємодії суб'єктів міжнародних відносин в міжнародному просторі (соціальних інститутів, держав, міждержавних та неурядових організацій, різноманітних соціальних груп, ТНК, національно-визвольних рухів тощо), соціальні

особливості міжнародних конфліктів, міжнародної безпеки та порядку в процесі глобалізації.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
<p>Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат соціології міжнародних відносин для пояснення й оцінювання міжнародних процесів та явищ.</p> <p>Усвідомлювати соціальні чинники та соціологічні характеристики розвитку основних форм міжнародної взаємодії у сучасному світі, визначати соціальні основи системи міжнародної безпеки.</p> <p>Вміти аналізувати причини багатомірності та суперечливості пояснення міжнародних подій і процесів через призму соціологічного підходу.</p> <p>Вміти готувати аналітичні матеріали з питань міжнародних відносин з використанням соціологічної інформації.</p>	<p>Здатність застосовувати сучасні та новітні соціологічні концепції й теорії для аналізу та обґрунтування міжнародних явищ та процесів, визначення основних тенденцій трансформації сфери міжнародних відносин.</p> <p>Здатність розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин та міжнародної політики у контексті соціологічної інтерпретації, володіти навичками соціологічного аналізу дослідження міжнародної сфери.</p> <p>Здатність пояснювати соціальні засади діяльності державних та недержавних акторів міжнародних відносин, аналізувати цілі, мотиви, інтереси та поведінкові характеристики учасників міжнародних процесів у соціологічному вимірі.</p> <p>Здатність визначати основні соціальні аспекти і тенденції розвитку практики взаємодій на міжнародній арені, розуміти роль соціальної складової структури і середовища міжнародної системи та її елементів.</p>

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади соціології міжнародних відносин

Тема 1. Соціологія міжнародних відносин як наука

1.1. Сутність, предмет та об'єкт соціології міжнародних відносин.

Причини та основні етапи формування соціології міжнародних відносин як академічної дисципліни. Міжнародні відносини як особливий різновид суспільних відносин. Об'єкт, мета, завдання та роль соціології міжнародних відносин. Категоріально-понятійний апарат соціології міжнародних відносин.

1.2. Структура і функції соціології міжнародних відносин.

Соціологія міжнародних відносин у структурі соціологічного знання. Основні напрями в сучасній соціології міжнародних відносин. Особливості національних шкіл соціології міжнародних відносин: британська, французька

та американська школи СМВ. Функції соціології міжнародних відносин.

1.3. Специфіка соціологічної інтерпретації міжнародних відносин.

Взаємозв'язок теорії міжнародних відносин, соціології політики та соціології міжнародних відносин. Соціологія міжнародних відносин в світі глобальних змін. Проблематика міжнародних відносин у контексті предмету соціологічної науки. Мультипарадигмальний характер та тенденції розвитку сучасної соціології міжнародних відносин.

Тема 2. Методи соціологічного аналізу міжнародних відносин

2.1. Методологія соціології міжнародних відносин.

Проблема методу в соціології міжнародних відносин. Основні групи методів дослідження в соціології міжнародних відносин. Рівні аналізу міжнародних відносин. Міждисциплінарні методи в соціології міжнародних відносин.

2.2. Емпіричні соціологічні дослідження.

Системний підхід: статичний та динамічний вираз. Соціологічні та соціоінженерні методи в соціології міжнародних відносин. Експлікативні методи: контент-аналіз, івент-аналіз, метод когнітивного картування. Методи аналізу ситуації: спостереження, вивчення документів, порівняння, експеримент. Прогностичні методи: дельфійський метод, побудова сценарію, моделювання і теорія ігор.

2.3. Методи, методика і процедури прикладного аналізу міжнародних відносин.

Дослідницькі дані для соціологів і фахівців міжнародних відносин. Нові форми одержання й аналізу соціальних емпіричних даних про міжнародні події та міжнародні відносини. Застосування даних соціологічних досліджень в роботі фахівців з міжнародних відносин.

Тема 3. Традиційні парадигми та сучасні концепції у вивченні міжнародних відносин: соціологічний вимір.

3.1. Класичні теорії міжнародних відносин.

Соціологічний аналіз традиційних та базових парадигм у вивченні міжнародних відносин. Теоретичні основи реалізму в міжнародних відносинах: основні принципи та напрямки. Парадигма лібералізму в міжнародних відносинах: загальна характеристика.

3.2. Модерністські та неокласичні теорії міжнародних відносин.

Соціологічний підхід до вивчення сучасних теорій міжнародних відносин. Неореалізм та неолібералізм. Концепція світ-систем. Основні принципи англійської школи в міжнародних відносинах. Концепція спільноти держав. Концепція світового суспільства. Конструктивізм в міжнародних відносинах.

3.3. Постмодерністська парадигма міжнародних відносин.

Критична теорія та постмодернізм у міжнародних відносинах. Основні принципи та головні напрямки постпозитивізму в міжнародних відносинах. Критична теорія міжнародних відносин: концепції гегемонії і контргегемонії та контрсуспільства. Теорія вибору інтелектуальної еліти. Теорія общин діалогу. Постмодернізм в міжнародних відносинах. Концепція інтертекстуальності та волі до влади. Концепція антидипломатії та дискурсу.

Тема 4. Учасники міжнародних відносин. Інституційне регулювання

міжнародних відносин.

4.1. Визначення актора у світовій політиці: соціологічний вимір.

Поняття «актор міжнародний»: характеристика, суть, значення. «Актор», «суб'єкт», «учасник» міжнародних відносин: загальне та відмінності. Історичні передумови, основні етапи становлення та еволюція акторів у міжнародному просторі. Концептуалізація міжнародних акторів в теоретичному дискурсі ключових парадигм міжнародних відносин. Багатоманітність міжнародних акторів: основні ознаки та підходи до класифікації. Вплив акторів міжнародних відносин на світовий політичний процес.

4.2. Характеристика ключових акторів міжнародних відносин.

Державні та недержавні учасники міжнародних відносин. Держава як міжнародний актор, сутність та роль держави. Класифікація держав. Світове лідерство.

Міжнародні організації. Міжнародні міжурядові організації: головні завдання, компетенція, основні види. Функції міжнародних міжурядових організацій. Міжнародні неурядові організації: сутнісні характеристики, мета, завдання, структура та функції. Міждержавні об'єднання. Сучасні тенденції у розвитку міжнародних відносин та зростання ролі недержавних акторів.

Транснаціональні корпорації (ТНК) як елемент світового співтовариства. Ознаки ТНК, основні функції, правовий статус. Загальні сфери діяльності та кількісні характеристики ТНК. Активізація включення ТНК у світову політику та міжнародні відносини. Нетрадиційні актори міжнародних відносин.

4.3. Цілі, засоби та інтереси учасників міжнародних відносин: соціологічний аналіз.

Онтологія цілей, мотивів та інтересів акторів у соціології міжнародних відносин. Силкові та несилкові засоби досягнення цілей. Групи інтересів учасників міжнародних відносин та досягнення їх цілей. Міжнародні групи тиску. Стратегія як єдність цілей і засобів. Категорія «сила» у міжнародних відносинах. Силкові ресурси. Поняття «жорстка сила» («hard power»): основні характеристики та інструменти. Ефективність концепції «м'якої сили» («soft power») у міжнародних відносинах. Інноваційні підходи, технології та ресурси застосування «м'якої сили». Виникнення поняття «розумна сила» («smart power»). Основні принципи та механізми реалізації «розумної сили» у сфері міжнародних відносин.

Змістовий модуль 2. Соціальні тенденції сучасності у контексті соціологічних досліджень міжнародних відносин

Тема 5. Основні тенденції розвитку міжнародної спільноти. Глобалізація як вирішення та джерело соціальних проблем.

5.1. Особливості розвитку міжнародної сфери: процеси інтеграції та регіоналізації.

Підходи до визначення поняття «інтеграція». Теоретичні концепції інтеграції. Міжнародна інтеграція. Основні форми та напрямки міжнародної інтеграції. Негативна та позитивна інтеграція. Особливості інтеграційних процесів в Європі. Інтеграційні об'єднання в сучасному світі.

Регіональні процеси у світі. Підходи до визначення поняття «регіон».

Міжнародний регіон. Транснаціональні та транскордонні міжнародні регіони. Поняття «регіоналізація» та «регіоналізм», їх співвідношення. Класичні теорії регіоналізму. Сприйняття феномену регіоналізму представниками основних теоретичних шкіл міжнародних відносин. Передумови поширення регіоналізму. Динаміка регіональних процесів. Внутрішньодержавний та міжнародний регіоналізм. Європейська, американська та азіатська моделі регіоналізму.

5.2. Соціологічні концепції глобалізації.

Виникнення поняття «глобальність» та терміну «глобалізація» у науковому дискурсі. Глобалізація як розвиток сучасної світової спільноти. Теоретичні школи глобалізації. Передумови, сутність та форми глобалізації. Основні виміри глобалізації. Роль і значення глобалізації для суспільства. Наслідки глобалізації. Глобальні проблеми. Антиглобалізм: поняття, історія виникнення, характерні особливості розвитку.

5.3. Соціалізація особистості в умовах глобалізаційних викликів.

Соціалізація особистості: структура, механізми та функції. Основні етапи і засоби соціалізації особи. Соціалізація в умовах глобалізації. Характеристика політичної соціалізації. Інститути та моделі політичної соціалізації. Ресоціалізація особистості в перехідних суспільствах.

Тема 6. Міжнародні відносини і соціальні нерівності

6.1. Соціальна структура суспільства та її підструктури.

Поняття соціальної структури та її елементи. Тенденції розвитку та основні види соціальної структури суспільства. Динаміка змін соціальної структури суспільства у контексті трансформації міжнародної сфери.

Поняття соціального інституту. Механізм інституціоналізації. Загальні ознаки, структурні елементи й функції соціальних інститутів. Теоретичні підходи до вивчення соціальних інститутів. Види соціальних інститутів. Місце та роль соціальних інститутів у системі міжнародних зв'язків.

6.2. Соціальні нерівності у міжнародному вимірі.

Рівність і нерівність як проблема соціології міжнародних відносин. Теорії соціальної нерівності та можливості їх застосування при соціологічному вивченні міжнародних відносин. Соціальна стратифікація, її особливості у сучасному суспільстві. Екстраполяція соціальної стратифікації на політику та міжнародні відносини. Соціальна нерівність та соціальна політика. Роль соціальних груп в міжнародних відносинах. Типи та форми соціальної нерівності. Мультикультуралізм як елемент соціальної структури.

Тема 7. Міжнародна мобільність в соціологічному вимірі

7.1. Міжнародна мобільність та її механізми.

Міжнародна мобільність: поняття, види, канали. Теорії мобільності та їх застосування при соціологічному вивченні міжнародної мобільності. Соціальна мобільність як індикатор трансформацій міжнародного простору. Спрямованість і динаміка процесу міжнародної мобільності. Індивідуальні ресурси (культурні, інформаційні, комунікативні), які сприяють міжнародній мобільності. Міжнародна академічна мобільність у сучасному світі. Міжнародна трудова мобільність. Пріоритети розвитку міжнародної

мобільності.

7.2. Міжнародні міграційні процеси в умовах глобалізації.

Міжнародна міграція: сутність та основні характеристики. Соціальні чинники міграційної мобільності. Міжнародна міграція в глобальному вимірі. Основні напрями, механізми та засоби міграційної політики як важливої складової системи міжнародних відносин. Сучасні риси та наслідки міграційних процесів у світі. Політичні, економічні, культурні та соціальні аспекти міжнародної міграції. Еміграція, міграція, туризм. Міжнародна мобільність і маргінальність.

Тема 8. Основні форми міжнародної взаємодії. Міжнародна безпека.

8.1. Соціальні засади міжнародної взаємодії.

Основні форми міжнародної взаємодії : співпраця, суперництво, конфлікт. Концепція «міжнародного співробітництва» в сучасних міжнародних відносинах. Основні типи, напрями та сфери міжнародного співробітництва. Співробітництво на світовій арені. Категорія «довіра» у міжнародних відносинах. Сучасні тенденції у розвитку міжнародного співробітництва. Соціальні норми як регулятори поведінки. Традиції та канони в соціології міжнародних відносин. Поняття «суперництво». Стратегічне партнерство.

8.2. Міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу.

Основні підходи до дослідження еволюції концепту «міжнародна безпека» в теорії міжнародних відносин. Характеристика основних моделей та типів систем міжнародної безпеки. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку. Механізми та рівні міжнародної безпеки: можливості соціологічного аналізу. Тероризм як спосіб маніпуляції суспільством. Міжнародна протидія тероризму. Поняття «виклик», «ризик», «небезпека», «загроза»: визначення та співвідношення. Підходи до класифікації загроз.

Тема 9. Конфлікти та кризи в міжнародних відносинах: соціологічний аналіз

9.1. Міжнародний конфлікт: сутність, природа та значення.

Підходи до розуміння «міжнародного конфлікту» в соціології міжнародних відносин. Сутність та функції міжнародних конфліктів. Основні напрями в дослідженні міжнародних конфліктів. Типологія міжнародних конфліктів. Структура міжнародного конфлікту. Суб'єкт та учасник міжнародного конфлікту. Об'єкт міжнародного конфлікту. Причини та основні стадії міжнародного конфлікту. Конфлікти і кризи. Міжнародні політичні та економічні кризи, їхній вплив на суспільство. Розвиток (ескалація) міжнародного конфлікту. Проблема війни та миру в міждержавних відносинах. Соціальні конфлікти. Міжетнічні конфлікти. Демографічна криза.

9.2. Соціальні технології врегулювання міжнародних конфліктів.

Врегулювання міжнародних конфліктів: традиційні методи та інституційні процедури. Сценарії вирішення конфліктів. Класифікації дій, спрямованих на усунення конфліктної ситуації в міжнародній системі. Способи врегулювання міжнародних конфліктів. Посередництво. Переговори. Поняття «миротворчості». Основні міжнародні конфлікти в сучасному світі. Дипломатія як механізм міжнародної співпраці та врегулювання міжнародних конфліктів. Основні форми дипломатичної діяльності. «Нова» та «стара»

дипломатія. Форми «нової» дипломатії. Публічна дипломатія.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	Визначення теоретико-методологічних підвалин та основних компонентів соціології міжнародних відносин як науки.
Тема 2.	Розкриття особливостей соціологічної методології дослідження міжнародних відносин, характеристика теоретичних та емпіричних методів дослідження в соціології міжнародних відносин.
Тема 3.	Аналіз базових парадигм та сучасних наукових концепцій у дослідженні міжнародних відносин та світової політики у контексті соціологічного виміру.
Тема 4.	Визначення соціальних засад та специфіки діяльності державних та недержавних учасників міжнародних відносин, розкриття особливостей соціологічної діагностики основних механізмів взаємодії акторів міжнародних відносин в міжнародному середовищі.
Тема 5.	Аналіз соціальної природи, соціологічних характеристик і тенденцій розвитку міжнародної сфери на сучасному етапі, розгляд процесу глобалізації як вирішення та джерела соціальних проблем.
Тема 6.	Розкриття чинників, основних ознак, типів та форм соціальної нерівності у міжнародному вимірі, аналіз теорій соціальної нерівності та можливості їх застосування при соціологічному вивченні міжнародних відносин.
Тема 7.	Формування розуміння сутності міжнародної мобільності у соціологічному контексті, характеристика видів, соціальних каналів, спрямованості та динаміки процесу міжнародної мобільності в умовах глобалізації.
Тема 8.	Розкриття соціальних засад основних форм міжнародної взаємодії у сучасному світі, соціологічний аналіз базових моделей, механізмів та рівнів системи міжнародної безпеки.
Тема 9.	Визначення соціальної сутності, природи та функцій міжнародного конфлікту, аналіз соціальних технологій управління та врегулювання міжнародних конфліктів та криз.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 9	Вивчення лекційного (теоретичного матеріалу).

Тема 1 - 9	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за даною темою
Тема 1 - 9	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії)
Тема 1 - 9	Підготовка аналітичних доповідей та презентацій
Тема 1 - 9	Написання есе

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

- *словесних*: систематизуюча лекція (тема 1), репродуктивна лекція (тема 2), проблемна лекція (теми 4, 6, 7), інтерактивна лекція (теми 8, 9), інформаційна лекція (тема 3, 5);
- *наочних*: демонстрація ілюстративних матеріалів (теми 1 – 9).
- *практичних*: дискусія (теми 3, 6, 7), тестові завдання (теми 4, 8), робота малими групами (теми 1, 2, 5), есе (тема 9).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: **максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.**

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: участі у дискусії (15 балів), підготовки аналітичних доповідей та презентацій (15 балів), виконання практичних завдань (15 балів), робота в малих групах (12 балів), тестові вправи (12 балів), письмова контрольна робота (16 балів), есе (15 балів).

Семестровий контроль: диференційований залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Іванець Т. М. Соціологія міжнародних відносин: навчальний посібник. Київ: Вид.-во Ліра-К, 2021. 232с.
2. Мателешко Ю. П. Теорія міжнародних відносин: навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 156 с.
3. Міжнародні відносини та світова політика [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Електрон. текстові дан. (725 МБ). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 200 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25295>.
4. Соціологія: підручник для студентів вищих навч. закладів / В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г. Кремень та інш. 6-е вид. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 808 с.
5. Теорія міжнародних відносин : підручник / [М. П. Требін, Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов та ін.] ; за ред. М. П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2022. 472 с.

Додаткова

6. Горбачов А. В., Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В. Політичні конфлікти і культурні зміни: аналіз динаміки культурних процесів під впливом геополітичних криз. *Політикус*. Науковий журнал. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 1. С. 124-128. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32397>
7. Жеребятнікова І.В. Антропо-онтологічний вимір дослідження соціальних конфліктів. *Гілея: науковий вісник* / Гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ : Гілея, 2019. Вип. 144 (№ 5). Ч. 2. Філософські науки. С. 42-47. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21399>
8. Капітоненко М.Г. Теорія міжнародних відносин. Чернівці: Видавництво «Книги ХХІ століття», 2019. 272 с.
9. Кіссінджер Г. Світовий порядок: роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Надія Коваль. Київ: Наш Формат, 2018. 319 с.
10. Кузьменко Т. М. Соціологія: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
11. Соціологічні методи в дослідженні міжнародних відносин: методичні рекомендації до практичних та лабораторних завдань для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / уклад. М. І. Ус. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 35 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26384>

12. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с.
13. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія / Бебик В. М., Копілька В. В., Макаренко Е. А. та ін. Київ: Вадекс, 2019. 442 с.
14. Шергін С. О. Політологія міжнародних відносин: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 256 с.

Інформаційні ресурси

15. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
16. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>
17. Сайт Інституту соціології НАН України. URL: <https://i-soc.com.ua/>
18. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua/>
19. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>
20. Сайт Соціологічної асоціації України. URL: <http://www.sau.kiev.ua>
21. Сайт International Sociological Association. URL: <https://www.isa-sociology.org/en/conferences/world-congress/>
22. Сайт Європейської соціологічної асоціації. URL: <https://www.europeansociology.org/national-associations>